

Intervjuer med nyckelfigurer inom psykodrama samt egna reflektioner.

Uppsats: Psykodrama, nivå I, juni 2012 Tony Wikström tonywikstrom@me.com

Stiftelsen Institutet för Social Utveckling (SISU)

Tentator: Gyrit Hagman, Ann Helleday, Göran Högberg.

Intervjuer med Adam Blatner och Zerka Moreno

Kanhända min bakgrund som journalist gör att jag sökt mig till den här formen av uppsats.

Intervjun med Zerka Moreno är gjord av journalisten Victor Yalom och jag har valt ut vissa delar ur den. Men intervjun/mejlkonversationen med Adam Blatner har jag gjort själv.

Innehåll:*Intervju med Adam Blatner*

- bio och introduktion sid 3
- intervju, mejlkonversation sid 4-7

Intervju med Zerka Moreno

- bio och introduktion sid 8
- intervjusammandrag sid 9-12

Tankar och reflektioner sid 13

Slutord sid 14

källförteckning sid 14

ADAM BLATNER

Adam Blatner föddes 1937 i Los Angeles, där han växte upp. 1955 inledde han sina läkarstudier inom på University of California och 1963 fick han sin examen. Under sin specialistutbildning inom psykiatri på Stanford University Medical center upptäckte han terapeutiskt rollspel kallat psykodrama(PD). PD blev ett av hans specialområden tillsammans med andra terapeutiska metoder. Efter tiden på Stanford fick han träning i barn- och ungdomspsykiatri i Los Angeles och tjänstgjorde i armen, inom US airforce, som barn- och vuxenpsykiolog på en bas i England.

1972 startade han sin egen praktik i närheten av Palo Alto i Kalifornien. 1979 flyttade han med sin andra fru Allee till Santa Rosa i samma delstat där de utvecklade metoden ”The art of play” och gav ut boken med samma namn. Mellan åren 1987-1994 arbetade Blatner som assisterande professor vid Louisville School of Medicine´s Department of Psychiatry & Behavioral Science i Kentucky. Han arbetade också på sjukhus och privatkliniker.

2001 gick han i pension från yrkeslivet och minskade graden av professionell aktivitet. Men han är fortfarande aktiv genom sitt författande och livliga engagemang i debatter, tidsskrifter och delar frivilligt med sig av sin tid. Kring 1998 blev Adam Blatner en sk ”Life Fellow of the American Psychiatric Association”.

Jag har läst mycket av det som Blatner skrivit. Inte minst på sin websida www.blatner.com delar han med sig av sin enorma kunskap på ett lättsamt och humoristiskt sätt.

En av mina psykodramalärare, Göran Högberg, uppmuntrade mig att ta kontakt med Blatner när jag berättade om min idé att få svar på en del frågor som det annars kan vara svårt att hitta svar på. Jag hade inte modet att ta kontakt tills jag såg en internetföreläsning som Blatner gjort för University of Georgia. I slutet av föreläsningen uppmuntrade han klassens studenter att ta kontakt med honom via e-post och jag kände en genuin inbjudan till interaktion. Det här gav mig modet att ta kontakt och till min glädje svarade Blatner på min förfrågan.

Jag har gjort ett sammandrag av mina diskussioner med Blatner. Jag har gjort mitt bästa för att översätta ord för ord men ändå behålla ett flyt i språket. En del svar har jag sammanfogat så att helheten ska bli så lättförståelig som möjligt.

Tony Wikströms(TW) diskussioner med Adam Blatner(AB):

TW:Förutom att jag är journalist har jag jobbat mycket som musiker och DJ i mitt liv. Hur passar den bakgrunden in i psykodrama (PD)?

AB: Din bakgrund utanför psykoterapi är bra för att jag vill sprida PD bortom psykiatrin, inom klinisk kontext och rollen av ”sjuk”, till att säga att vad vi har här är tekniker för att höja graden av medvetenhet, att upptäcka mer aktivt, mer kreativt. När det gäller musik har många människor aldrig gett sig själva tillåtelse att vara spontana och att improvisera.

TW:Har PD blivit ”kapat” av andra terapier och är det bra eller dåligt? Inte ens alla psykologer/psykiatriker känner till Moreno – är det tragiskt eller är det ok, eftersom hans idéer och tekniker har spridits ändå?

AB: En del PD-tekniker har blivit stulna eller blandade med andra terapiformer. Det är *bra* att, vad jag kallar ”Action methods”, sprids. Det är *dåligt* av 2 anledningar:

1. Det hade varit trevligt, och artigt om det påtalats att Moreno och andra psykodramatiker var först med att använda tekniker som tex ”tomma stolen-tekniken”(före Fritz Perls/Gestalt terapi), ”familjeskulpturer”(före Virginia Satir/Familjeterapi) och ”familjerekonstruktion”(beroendeterapi).
2. Det finns så mycket mera att hämta varifrån teknikerna kom från(PD). Att ta en teknik och lämna resten är som att äta ett kalkonlår(gott) och lämna alla andra delar av kalkonen(gott,gott,gott).

Ett annat problem är att Morenos idéer och tekniker var svåra att förstå och har därför inte spridits så mycket som de kunde ha gjort. Jag försöker systematisera och föra vidare de här koncepten.

TW:Hur tänker du kring det faktum att PD inte tas seriöst och och anses ibland som flummigt och icke-vetenskapligt?

AB:Det är inte bra, men själva idén att PD skulle tvingas bli vetenskapligt antyder att vetenskap är måttstocken och det borde den inte vara. Vetenskapen är i själva verket rätt begränsad. Det finns ingen vetenskap rörande uppmuntrande, taktfullhet, empati och vänlighet.

TW: Vad skulle behövas för att PD ska öka i popularitet?

AB: Min senaste insikt är ett nytt namn krävs. Jag tycker vi skulle kalla PD för ”action explorations” och trycka på för att få de här multi-modula teknikerna att integreras i psykoterapi. På samma gång, i USA, har de flesta psykologer/psykiatriker lagt psykoterapins konst på hyllan och ägnar sig åt att skriva ut medicin, tyvärr!

TW: Vad anser du om den utbredda användningen av SRRI-preparat?

AB: Jag tycker mediciner inte skrivs ut i tillräckligt stor utsträckning till människor som är för osäkra och ovilliga att ge medicinering en chans och för patienter som inte svarar på terapi under 6-10 sessioner. Jag säger inte ”använd dem”. Jag säger ”ha dom i åtanke”. Men jag håller med om att mediciner skrivs ut i för stor utsträckning i många situationer också, och vad värre är, psykoterapi ses ofta inte som en möjlig väg att gå. Den förbises. Merparten av människor som behöver och drar nytta av medicinering skulle också behöva få psykoterapi.

TW: I Finland har vi haft flera fall av skolskjutningar och andra allvarliga incidenter. SRRI-preparat har fått skulden i vissa läger, tror du att det ligger något i det?

AB: Nej. Jag tror det finns tusentals människor som känner sig svaga och vill bevisa att de är starka för att kompensera.

TW: Du anser att PD kunde vara till stor nytta inom utbildningssystemet. Kan du berätta mera?

AB: Ja, PD passar väldigt bra inom utbildning på 2000-talet. Moreno och andra skrev om det här så tidigt som 1950. Jag tror att denna arena kan visa sig vara mycket viktigare än psykoterapi. Andra applicerbara områden är kreativitetsutveckling, teamwork och inom företag och organisationer. PD tros vara en terapiform i huvudsak men Moreno ville inte att det skulle vara så. Det vi pratar om är på ett mer systematiserat sätt att använda PD-tekniker och taktfullt undervisa. Detta kunde kallas konsten att arbeta med människor, lära genom att skapa experiment och att göra/erfara istället för att läsa om det i böcker eller lyssna på en föreläsning. Jag kallar det här ”action exploration”(aktions/handlings upptäckande/undersökande- min anteckning). Grunden är att vi ger människor verktyg för att lösa problem tillsammans.

TW:Hur kan politiker, journalister, socialarbetare med flera dra nytta av att använda PD-tekniker?

AB:PD kan användas för att känna inåt inom intellektets/själens icke-rationella dimensioner. Detta kan hjälpa människor att tänka mer empatiskt.

TW:PD kan vara svårt att förstå, komplicerat och väldigt enkelt samtidigt, som barns lek. Inom en grupp är ju alla individer och alla har sitt ”bagage” och föreställning om vad PD är. Jag hittade ett citat från psykoanalytikern James D.Guy: ”Det finns en pågående interaktion mellan psykoterapeutens personlighet och utövandet av psykoterapi.”Och det känns än mer sant för PD. Men kan PD också vara som ett minfält som skapar nya problem och får en del människor att må sämre i det långa loppet?

AB: PD är ofta mystifierat och många glömmer de grundläggande principerna och litar för mycket på teori och tekniker.

TW: Har du några tankar kring fenomenet att olika PD-regissörer som har helt olika ”stil” och använder sin ”verktyglåda” på olika sätt, ändå för processen framåt. Gäller det att lita på processen?

AB: Det här visar på att metoden i sig är mindre viktig än den underliggande processen där människor lär sig något tillsammans.

TW: Ett annat fenomen som kan uppstå efter en PD-kurs eller i mitt fall även ett lyckat musikframträdande är känslan av en tomhet inombords...

AB:De flesta människor som växt upp på 1900-talet håller upp en fasad, och är omedvetna om deras egen sårbarhet. Jag hoppas du och andra kan förändra kulturen, men det arbetet kan ta flera generationer. Börja med dina barn.

TW: När det gäller att använda PD inom familjen håller du på att skriva en bok om just det?

AB:Ja, där kommer jag att beskriva olika situationer och exempel på tekniker. Men en enkel sak kan vara att säga det som din partner eller annan familjemedlem vill höra.

TW: Hur kommer man förbi känslor av att känna sig dum, ovilja och skam?

AB: Genom att prata om det. Samhället har dumt nog placerat röster i ditt huvud såsom:

”Du borde veta.”, ”om du älskade mig på riktigt så skulle du veta.”, ”om du var känslig så skulle du förstå.”

De rösterna är fel och dumma. De förutsätter att du kan läsa tankar. De härstammar faktiskt från barnets ”magiska” tankesätt när vi ville att andra skulle vara empatiska men eftersom vi inte hade ord ännu kunde vi inte uttrycka de önskingarna. Sedan växte vi upp till att bli lata i ett samhälle och kultur som var generellt okunnigt rörande interpersonella relationer. Men prata om det som om det vore en lek eller spel, och identifiera de negativa rösterna. Detta avvärjar och försvagar dem.

TW: Tror du nya sociala medier såsom Facebook kan bli en arena för PD?

AB: Jag tror inte det ännu. Kanske. Jag har inte tänkt så mycket på det. Men vid möten via internet kan människor inte uppfatta mikro-ickeverbal kommunikation och graden av utbyten.

Tony Wikströms anteckningar:

Jag ämnar fortsätta min mejlkonversation med Blatner och ser fram emot att läsa mer av vad han skrivit rörande psykodrama/sociodrama.

ZERKA MORENO

Intervju med Victor Yalom(VY) med Zerka Moreno(ZM) från juni 2004 (publ.september 2004)

Min tanke bakom att återge delar av denna intervju är för att journalisten, Victor Yalom, nästan inte alls känner till psykodrama och jag tror att det gör att Zerka Moreno svarar på ett mycket öppenhetligt och lättfattligt sätt. Denna form av instudering tilltalar mig också eftersom jag tycker att i det lediga samtalet kommer man nära den verkliga personen i fråga genom att leva sig in i intervjusituationen.

Zerka Moreno, utvecklade tillsammans med sin make J.L Moreno teorin och praktiken kring psykodrama. Sedan Jacob Morenos död 1974 har Zerka undervisat i psykodrama världen över och varit den som i huvudsak fört sin makes fackla vidare.

Victor Yalom, fil.dr är grundare av psykologisajten psychotherapy.net. Han driver också en deltid praktik i San Francisco och Mill Valley.

Intervjun

VY: Kan du berätta lite grann om vad Psykodrama(PD) är?

ZM:Det lättaste sättet att förstå PD är att tänka "sinnet i rörelse". Istället för att prata om sina problem säger vi "Berätta inte för mig, visa mig!" Att visa betyder att agera "inåt" och på det sättet kan du beskriva vad som bekymrar dig.

VY: Vad är syftet med PD?

ZM: Livet skapar sina egna begränsningar. Många av oss kan inte handskas med dessa på ett bekvämt sätt. Vi psykodramatiker framhåller spontanitet och kreativitet, vilket barn har massor av, men det blir förvrängt, undantryckt och bortvalt på vägen. Idag värdesätter vi motoriska färdigheter, minne och intelligens. Men vi glömmer bort spontaniteten. Det finns människor som är mycket intelligenta men har väldigt dålig förmåga att vara spontana och kreativa.

Barn representerar spontanitet. Att säga "JA!" till livet. Att vilja Leva Livet.

Om du iakttar ett litet barn märker du att det är fullt av liv. Men vi hindrar dem från att föra oväsen, klampa,skratta fastän det här är deras sätt att leva. Men vi förstår inte det här särskilt bra. Så några av oss försöker arbeta mycket hårt med att försöka fånga åter den där början av våra "själv".

VY: Och PD kan hjälpa till med det?

ZM: Ja, PD hjälper oss att uttrycka oss på nya sätt. På sätt som livet vanligtvis inte tillåter. Man kan säga att vi lever i två världar. Vi lever i en objektiv verklighet. Men sedan har du en annan värld, och jag en annan, som är osynlig. PD gör den där andra världen synlig. Syftet är att göra dig mer Hel som person. Att göra dig mer produktiv och din personlighet mer integrerad.

(Zerka beskriver här hur ett drama kan gå till och hon ger som exempel en katolsk kvinna som söker hjälp på grund av problem med sin alkoholiserade make, som själv inte vill söka hjälp. Hon beskriver vad som sker i rollbytet med maken.)

ZM: Jag intervjuar henne som om hon vore sin man. I processen lär hon sig mer om sin man än hon visste förut. Hon kommer mycket närmare den här mannens verklighet.

VY: Hur kommer det sig?

ZM: Filosofen Wittgenstein sa nåt i stil med "För att lära om sig själv ska du stiga ut ur dig själv." Så vad hon gör i rollen som sin man är att hon betraktar sig själv.

VY: Hjälper detta henne att förstå och känna empati för sin man?

ZM: Vi har att göra med 2 människor. Men med 3 enheter. Man, hustru och deras förhållande emellan. Vi förutsätter att det inte går att påverka ett psyke direkt, utom genom ett betydelsefullt förhållande. Vi undersöker alltså inte bara förhållandet, vi försöker hela det. Stötefrågan är "kan förhållandet repareras"? Det är också mycket möjligt att frun i rollen som sin make plötsligt ser och "känner" honom på nya sätt, även om hon kände till fakta sen tidigare, såsom ett svårt barndomstrauma tex. Hans mänsklighet lyser igenom. Och eftersom hon ser och uppfattar honom på ett nytt sätt blir hon tvungen att ändra sättet hon relaterar till honom i rollen som sig själv. Vad vi talar om här är en beteendeförändring, inte en kognitiv insikt. Vi tror inte att intellektuella insikter fungerar så bra.

Jacob Moreno skrev 1957 en artikel som han kallade "Psykodrama och psykopatologi i interpersonella relationer" där han använde sig själv som medlare mellan hustru och man. Han träffade paret var för sig för att sedan tolka frun gentemot mannen och vice versa. Detta var något helt nytt. Freud gjorde aldrig så. Han analyserade aldrig individerna i referens med varandra, bara i relation till deras eget liv.

VY: Hade Jacob Moreno även studerat psykoanalys?

ZM: Nej. Han var anti-analytisk. Han trodde inte på Freuds modell. Freuds bakgrund var biologin. Morenos inspiration var de stora världsreligionerna. Freud var ateist. Men inte Moreno.

Han brukade säga att från individens och även mänsklighetens synvinkel kom talet rätt sent i utvecklingen. Du lär dig sitt upp, du lär dig krypa, du lär dig gå. Allt det här före du lär dig prata. Det betyder att ungefär 2-3 år så har du levt mycket intensivt pre-verbalt, med kroppen och i interaktion med andra människor.

Låt oss inse fakta. Människor ljuger. Se på TV, lyssna på politiker... Det finns en mer ursprunglig nivå, under "språknivån" och det är nivån av agerande och interagerande. Därför valde han drama men inte vanlig drama, utan en ny form- improviserad drama. Vilket är sättet vi lever våra liv. En av mina patienter sa till mig en gång:

- "Jag vet vad psykodrama är. Det är livets dubbel." Det var ett väldigt intressant och djupgående påstående. Du kan ha ett liv. Och ha ett annat liv i psykodrama.

VY(TW har omarbetat frågan): 2004 gav du ut boken "Surplus reality and the art of Healing". Hur skulle du definiera "surplus reality"?

ZM: Rollbyte är en surplus reality-teknik- det är verkligheten bakom vardags-verkligheten. Den är osynligt med i allra högsta grad verklig. Det är Det-osynliga-men-i-allra-högsta-grad-verkliga som vi har en hel del att göra med. Det kan vara mytologiskt, det kan vara en saga, det kan vara ditt liv så som du skulle vilja att det skulle vara. Så vad strävar vi efter, vad är det som är avgörande i katarsis? Nå, vi tror på de där scenerna, de där interaktionerna, de där verkligheterna som livet inte tillåter oss att uppleva men som vi behöver för att känna oss hela. Jag brukar kalla dem för "om bara(s)". Tänk på alla "om bara" i ditt liv. Du gör av med oerhört mycket energi och tid på dessa "om bara(s)". Dessa hindrar dig från de saker du vill göra i verkligheten, här och nu. Just begreppet "här och nu" var det förresten Jacob Moreno som myntade, även om det sen dess används av många andra såsom Perls, Yalom och existentialiterna.

VY:Kan psykodrama handla om vad som helst?

ZM:Ja, vi kan översätta nästan varje aspekt av livet i psykodrama-form. Det är ett försök att hitta dig själv på ett nytt sätt, i en ny värld. Att vara spontan och kreativ på ett sätt som du inte varit förut. Det är också ett sätt att hela "självet". Kanske det inte alltid fungerar. Jag brukar ofta tänka mig psykodrama som livets utkanter.

Det fungerar som en tvilling-princip. Spontanitet definieras som en ny respons på en bekant situation, eller en adekvat respons på en ny. Kreativitet skapar något som inte fanns där förut. Ta tex Bill Gates. Han skapade genom Windows en helt ny värld som inte fanns tidigare! Idén om att saker och ting inte förändras här i världen är nonsens! Allt skapas konstant! Vem kunde ha drömt om internet för 20 år sedan?

VY:Kan du berätta lite om hur du träffade Jacob?

ZM:Min 5 år äldre syster var psykiskt sjuk, psykotisk och jag reste ända från Belgien till USA med henne och hennes lille son 1941. Pojken blev placerad i fosterhem och jag hittade ett sjukhus där min syster kunde få vård. Det låg i Beacon, New York vid Hudson floden och här bor jag fortfarande. Jag blev något av Jacobs musa och lärling och han upptäckte min talang för hans arbete. Vid den här tidpunkten var Jacob gift och hade ett barn. Och jag gjorde allt som en snäll, medelklass judiskt flicka inte ska göra. Det var en väldigt komplicerad situation och han var inte villig att släppa taget även när jag försökte göra slut. Han sa att han skulle följa mig vartän jag skulle gå.

VY: Han blev kär i dig.

ZM:Absolut. När jag träffade honom första gången i samband med att jag skulle skriva in min syster på sjukhuset kom han upp från sitt skrivbord, öppnade armarna och sa: "Yeeesssss!" Och jag tänkte att detta var den konstigaste hälsningsfras jag nånsin hört.

Men jag kommer ihåg den stunden så väl, jag kommer till och med ihåg vad han hade för skjorta. Jag såg på honom och tänkte: "Vänta lite, han ser bekant ut. Jag känner den här mannen!" och min inre röst sa: "Du är lika galen som din syster, du har ju aldrig varit i Beacon förut!"

Jag var attraherad av honom, speciellt hans intellekt. Han var en mycket spännande person att vara med. Och han var rolig. Han hade också en mörk sida, förstås. Har vi inte alla det? Men den sidan lära du bara känna gradvis, eller hur? Den mörka sidan.

Jag tyckte att han gjorde av med mycket energi på att slåss, tex mot Freudianer som i sin tur sågade hans idéer. Men dom snodde idéerna ändå, utan att ge Jacob äran. Och det händer än idag.

Det sårade honom och gjorde honom rasande. Mycket av den tiden och energin kunde använts till bättre saker. Men sån var han. En del av det som störde honom var berättigt, men en del saker blev förstörade i hans tankar, för han hade så lite stöd. Han kunde bli helt utom sig när han kände att ingen lyssnade på riktigt. Och det låg något i det. Jag lyssnade på flera av hans föreläsningar och jag märkte att han pratade över folks huvuden. Jag trodde inte att jag kunde bli en psykodramaregissör utan jag skulle nöja mig med att vara en terapeutisk skådespelare, och Jacobs tolkare. Hans budskap behövde tolkning så att folk förstod. Han har ett viktigt budskap men det når inte fram.

Folk upplever det jag skrivit som mer övertygande. Hans skrivsätt är kompakt, mycket tungt, mycket laddat, mycket germanskt. Varje mening är laddad med idéer.

Och ju mer jag lärde mig och kom in i arbetet desto mer lättlästa blev hans böcker.

Jag blev mer och mer inblandad och vi gifte oss slutligen 1949, efter 8 år tillsammans.

VY: Och nu har studenten blivit instruktören.

ZM:Att lära på ett så passionerat sätt, att följa en så speciell stig har gjort livet till en underbar resa för mig.

TW:Sa alltså Zerko Moreno 2004, precis innan sin 83e födelsedag, vilket innebär att hon nu 13 juni 2012 blir 91 år.

TANKAR OCH REFLEKTIONER

Jag har tänkt en hel del på hur psykodrama utvecklats, och vilken roll tex Freud spelade. På ett positivt sätt för att dynamiska psykoterapeutiska metoder var ”på modet” i början av 1900-talet mycket tack vare Freud. Men också som en belastning och en antagonist genom merparten av Morenos liv. Och som Zerka sa i intervjun ”stjåls” Morenos idéer ännu idag.

En mycket talande och spännande anekdot är tillfället då Moreno träffade Dr Freud, i Wien 1912. Detta var första och enda gången de båda träffades. Freud var då 56 år gammal och något av en superstjärna inom psykologins område. Moreno var blott 23 år gammal. 5 år senare fick han sin läkarlicens men just då var han bara en studerande. Det krävdes säkert en hel del mod att efter en av Freuds föreläsningar stega fram till honom och proklamera:

-”Doktor Freud, jag tar vid där du slutar. Du möter människor i en konstlad miljö i ditt kontor, jag möter dem på gatan och i deras hem, i deras naturliga miljö. Du analyserar deras drömmar. Jag försöker att ge dem mod att drömma på nytt. Jag lär människor hur de kan leka Gud.” Dr Freud såg förbryllad på ynglingen.(Moreno,1946,sid.5-6).

Här tolkar jag det som att en gnista tänds hos Moreno, han ser sin chans att verkligen skapa något som övertrumfar självaste Freud. En modig och enormt storslagen ambition som jag tror gav honom en stor del av hans enorma drivkraft.

För en psykodrama-studerande är det lätt att bli förvirrad och rådvill när man samtidigt studerar Maslow, Buber, Perls, Beck, Boals m fl eftersom teorierna överlappar varandra och skillnaderna ibland är hårfina. Jag anser att KBT bygger mycket på psykodrama – där man kan ställa samma frågor:

-Hur det var, hur det inte var, hur det borde varit och en ”övning” i det nya. Men där KBT arbetar kognitivt och förutsätter hemuppgifter och ändrat beteende i det verkliga livet, är psykodrama som ett laboratorium där ett nytt beteende kan utforskas och testas i en säker, trygg miljö.

Jag skulle inte bli förvånad om KBT-terapeuter inkorporerar än fler psykodramatiska tekniker till något man kunde kalla en fjärde vågens KBT. I den bästa av världar skulle den utvecklingen ledas av någon med fötterna i båda lägren. Ett väldigt bra exempel är Göran Högbergs Affective Multimodal Psychology, AMP.

Men trots att nya metoder och tekniker dyker upp så råkar de flesta av dessa upphovsmän ut för det sk ”Moreno-problemet”.

Det faktum att nära på alla kända ”aktiva” tekniker först använts av Dr J.L. Moreno.

Men det återstår att se om historien kommer att ge honom det erkännandet han förtjänar.

Slutord:

Idag, 2012, ser framtiden för psykodrama spännande ut. Det finns både stora möjligheter och ljusglimtar men är man pessimist är det inte heller svårt att få vatten på sin kvarn. Dynamisk teori har fått stå tillbaka för KBT och bara här på Åland där jag bor har ett stort antal KBT-terapeuter utbildats de senaste åren och terapiformen är i princip allenarådande. I samtal med chefen för psykiatrien märks klart att psykodrama har ingen plats inom seriös, klinisk vård överhuvudtaget. Men allt är inte nattsvart. Efter de 10 veckorna på nivå 1 är jag övertygad om möjligheterna och kraftfullheten hos psykodrama. För att bilda mig en rättvis bild har jag de senaste 3 åren även avlagt högskolekurser inom andra områden som rör psykologi/sociologi. I dagsläget har jag avverkat över 100 studieveckor rörande tex grunder i psykologi, neuropsykologi, krispsykologi, ätstörningar mm. Trots en mängd ny kunskap och nya infallsvinklar anser jag att psykodrama har störst potential och ger mej som studerande/utövare mest tillbaka.

Denna vår har jag tillsammans med Gyrit Hagman och Britt-Marie Sjöström-Kärkki lett en psykodramagrupp för ungdomar på Ålands motivations- och behandlingscenter Ab, vilket absolut gett mersmak.

Källor:

Acting-In: Practical Applications of Psychodramatic Methods (Blatner, 1996)

Skapande ögonblick (Berglind, 2010)

Psychodrama vol 1 (Moreno, 1946)

E-mailkonversationer med Adam Blatner våren 2012.

intervju med Zerka Moreno inhämtat från www 1 juni 2012

<http://www.psychotherapy.net/interview/zerka-moreno>